

Mathias Énard

Escriptor

“L’Estat Islàmic passarà ràpid, no crec que canviï la relació entre Orient i Occident”

‘Brúixola’, de Mathias Énard, explica la fèrtil i canviant fascinació per Orient a través d’una història d’amor. És una epopeia erudita i conciliadora amb la qual el seu autor va aconseguir l’últim premi Goncourt

a

llegim

46-47

● Entrevista a Carme Riera, autora de ‘Les darreres paraules’
● Ressenya del nou llibre de Ramon Solsona

48-49

● ‘Beatlebone’, un curiós episodi de la vida de John Lennon ● ‘Neu negra’, l’excel·lent últim poemari de Marc Romera

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

BRÚIXOLA
MATHIAS ENARD
EMPÚRIES /
LITERATURA
RANDOM HOUSE
TRAD. JORDI
MARTÍN LLORET
428 PÀG. / 22,90 €

Un any després de la publicació en francès de *Brúixola*, Mathias Énard encara n’ha de parlar pràcticament cada dia. A finals de juny va acabar l’extens *tour* que el va portar per tots els racons de França després de guanyar el Goncourt el novembre del 2015, i aquest setembre –després de la pausa estival, que li ha servit per avançar en el pròxim llibre– torna a la càrrega: les cinc traduccions de la novel·la que s’acaben de publicar l’han fet passar per Barcelona i Màntua, i en els pròxims dies visitarà Berlín, Lisboa i Madrid.

A Énard li toca revisitar una novel·la que té al cap des d’abans de *Parla’ls de batalles, de reis i d’elefants* (Columna, 2010), en què narrava amb una plasticitat estilística remarcable el viatge que Miquel Àngel va fer a Constantinoble al segle XVI amb l’encàrrec de dissenyar un pont al Corn d’Or. “Durant un temps vaig creure que podia incloure aquest periple a *Brúixola*, però va arribar un moment en què vaig decidir que em centraria en els segles XIX i XX, i Miquel Àngel quedava una mica lluny”, explica l’escriptor. Després de publicar *Parla’ls de batalles...*, Énard va continuar fent recerca per a aquell projecte. Abans d’escriure’l va entregar una altra novel·la, *Carrer Robadors* (Columna, 2013), que abor-

dava els efectes de la Primavera Àrab a Tànger i parlava també de la Barcelona indignada del 2011.

Brúixola (Empúries / Literatura Random House) confirma la trajectòria ascendent de l’autor, que amb només 43 anys ja ha arribat al cim del reconeixement francès. “Amb *Zona*, que vaig publicar el 2008, em van començar a fer més de cas, tot i que abans ja havia publicat *El tret perfecte* i *Remuntar l’Orinoco* –recorda–. Des d’aquell moment he estat progressivament més reconegut. A

AL LLIBRE, ESCRIT EN UNA PROSA SINUOSA I LITERÀRIA, HI ABUNDEN ELS REFERENTS

França, el Goncourt és un premi amb molt de prestigi i, a més, et permet arribar a un tipus de mitjans de comunicació que normalment no s’acosten a la literatura. Des del Goncourt m’ha passat una cosa que abans era impossible: m’han arribat a aturar pels carrers de París per felicitar-me”. El premi té una dotació simbòlica de deu euros però suposa una venda mitjana de 400.000 exemplars, una xifra que traduïda en drets d’autor s’acostaria als 800.000 euros. *Brúixola* va arribar a França nou mesos després dels

atemptats contra el setmanari satíric *Charlie Hebdo* reivindicats per l’Estat Islàmic. El país havia declarat l’estat d’emergència després dels atacs, però encara no s’havia arribat a la nit del 13 de novembre, en què set atemptats simultanis a París van portar el primer ministre, Manuel Valls, a declarar: “Estem en guerra”. “L’Estat Islàmic passarà ràpid, no crec que canviï la relació entre Orient i Occident”, diu Énard, que a *Brúixola* llança un missatge conciliador.

La porta d’entrada a un univers

El musicòleg Franz Ritter passa una nit d’insomni a Viena, durant la qual recorda l’amistat que ha tingut amb la Sarah, que des de molt jove s’ha sentit fascinada pels diversos Orients, des de la turca Istanbul fins a Sarawak, estat federat de Malàisia situat a l’illa de Borneo, passant pel Líban, Síria, l’Iran, l’Índia, el Nepal i la Xina. “El llibre avança a través d’un mapa molt concret: arrenca a Viena i viatja sempre cap a l’est, des d’Istanbul fins a Sarawak –resumeix–. En paral·lel a la història del Franz i la Sarah vaig intercalant històries de personatges reals ambientades als llocs que els corresponen”.

Es tracta d’un viatge cap a l’erudició del Franz i la Sarah, explicada en primera persona pel musicòleg, que està reclòs per recomanació mèdica al seu pis farcit de llibres i discos.

FRANCESC MELCION

“Vaig col·locar el meu personatge a Viena perquè va ser l’anomenada porta d’Orient, però també perquè és una gran capital europea on la música clàssica és molt important”, recorda Énard. Des d’aquest escenari el narrador convoca un devesall inacabable de compositors i d’escriptors que un moment o altre de les seves trajectòries s’han sentit fascinats per un univers que arrencava a Constantinoble, l’actual Istanbul. Un dels primers és Joseph von Hammer-Purgstall, el primer gran orientalista austríac, traductor de *Les mil i una nits* i del *Divan* de Háfídh, que vivia en ple segle XIX al mateix castell que inspiraria la *Carmilla* de Sheridan Le Fanu, una de les primeres històries de vampirs juntament amb la de J.W. Polidori. És en aquest escenari de regust gòtic que el Franz coneix la Sarah i se n’enamora: “*Brúixola* és el retrat de l’estimada per part de qui l’estima –diu l’autor–. No és com en la novel·la medieval, que tots dos serien descrits per un narrador extern. Aquí només coneixem la versió del Franz, que està fascinat per la Sarah i ens la descriu com si fos perfecta. Encara que sigui ell qui parla, l’autèntic personatge principal de la novel·la és ella. El narrador li va donant forma”. Énard reconeix que la “tonalitat onírica i decadent” de la primera trobada entre els dos amics

marca la resta de la relació: “En comptes de regalar-se flors, els protagonistes d’aquesta història d’amor intercanvien poesia, referents i moments històrics. Hi ha alguna cosa molt eròtica en el saber”.

Viatjar cap a l’est (i viceversa)

Entre les moltes històries verídiques, presentades en una prosa sinuosa i literària –on abunda la frase subordinada i l’adjectivació generosa– destaca com Mozart es deixa inspirar pels ritmes i les sonoritats orientals al’hora de compondre l’últim moviment de l’onzena sonata,

“En comptes de regalar-se flors, els protagonistes d’aquesta història d’amor intercanvien poesia, referents i moments històrics. Hi ha alguna cosa molt eròtica en el saber”

“Vaig col·locar el meu personatge a Viena perquè va ser l’anomenada porta d’Orient, però també perquè és una gran capital europea on la música clàssica és molt important”

Alla turca, i uns anys després és la seva sonata que acaba influint la música militar de l’Imperi Otomà. “El que podien creure que era el més autèntic resulta que no ho era”, recorda Énard. Les fronteres entre el que és Orient i el que és orientalista es desdibuixen. Els viatges de l’escriptora Anne Marie Schwarzenbach a l’antiga Pèrsia són un exemple de com, de vegades, voluntat i realitat no coincideixen: “Ella creia que viatjant a l’Orient trobaria la cura a la seva malenconia, un sentit a la vida –explica–. No va ser així. Per sort, però, era molt bona escriptora”. L’autor iranià Sadik Hidayat va fer el viatge invers, instal·lant-se a París, però tampoc “no hi va trobar cap felicitat i es va acabar suïcidant”.

El Franz va d’un lloc a l’altre estirat des del seu llit: entre molts altres noms convoca Balzac, Schumann, Rückert, Alois Musil, Rimbaud i Beethoven, que tenia una brúixola que assenyalava sempre l’est. “Orientar-se no és trobar el nord, sinó l’est”, recorda el novel·lista, que comença el seu últim llibre comparant el Franz i la Sarah amb “dos fumadors d’opi cadascun en el seu núvol, sense veure res a fora, sols”. Quatre-centes vint pàgines després, l’odissea es tanca amb esperança, segons assegura Énard: “L’esperança és la voluntat de canviar les coses i que vagin a millor”. ♦♦

Aparador

Cinc llibres importants de l’autor

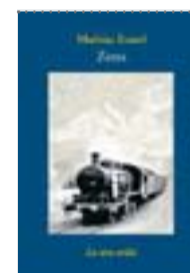
‘El tret perfecte’

Va ser Pagès editors qui va descobrir Mathias Énard als lectors catalans l’any 2004 amb *El tret perfecte*, mesos després que aparegués en francès. L’escriptor es va endinsar en primera persona en la ment d’un franc tirador. Preparat per matar la seva pròxima víctima en una ciutat sense nom que pateix els estralls d’una llarga guerra civil, l’home surt de l’amagatall i torna a casa, on l’espera la mare, malalta, i on poc després coneixerà la Myrna, la jove que l’ha de cuidar.

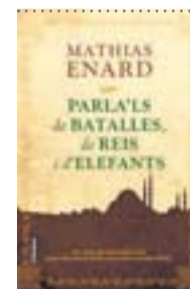
‘Remuntar l’Orinoco’

El 2005, mentre passava una temporada a la Vil·la Mèdici de Roma –seu italiana de la institució artística Académie de France–, Énard va publicar la segona novel·la. *Remuntar l’Orinoco* explica el viatge a l’Amazones de la Joana, durant el qual evoca el triangle amorós en què està involucrada. Ella és infermera i es debat entre dos cirurgians, amics inseparables, el Youri i l’Ignacio. El llibre també va ser publicat en català per Pagès.

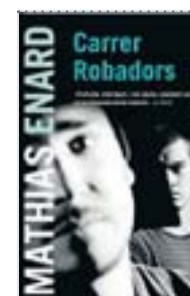
‘Zona’

L’ambició d’escriure “una epopeia contemporània” va convertir *Zona* en un aclamat i multipremiat *tour de force*. Apareguda el 2008, la novel·la explica –en una sola frase en primera persona de més de 400 pàgines– el viatge en tren d’un espia que vol canviar de bàndol. Durant el trajecte repassa els records sagnants d’Europa i el Pròxim Orient. “M’interessa la reacció del combatent durant una guerra, com es viu el perill i el dolor”, diu Énard.

‘Parla’ls de batalles...’

El següent repte d’Énard va ser construir una novel·la a partir del viatge a Constantinoble –l’actual Istanbul– de l’escultor Miquel Àngel per dissenyar un pont de més de 900 peus de llarg que unís la ciutat amb el barri de Pera. *Parla’ls de batalles, de reis i d’elefants* (Columna, 2010) està estructurat en capítols breus que dibuixen el pas “del primer artista modern” per una ciutat que “fa equilibris entre Orient i Occident”.

‘Carrer Robadors’

El Lakhdar és un jove nascut a Tànger que decideix marxar de casa després de ser apallissat pel seu pare, que l’ha descobert despulpat amb la seva cosina. A través d’aquest personatge escèptic i al límit, Énard observa a *Carrer Robadors* (Columna, 2013) els efectes de la Primavera Àrab a Tànger i l’acampada del maig del 2011 a Barcelona. La novel·la va ser una de les dotze finalistes del premi Goncourt l’any 2012.